

Lausunto ICA:n (International Cooperative Alliance) pyytämään konsultaatioon osuuskuntaidentiteetistä

Lausunto ICA:n (International Cooperative Alliance) pyytämään konsultaatioon osuuskuntaidentiteetistä eli nykyisestä osuuskunnan määritelmästä, periaatteista ja arvoista.

Osuuskuntien Keskusjärjestö Pellervon lausunto sisältää suomalaisen osuustoimintayhteisön näkemykset osuuskuntaidentiteetin kokonaisuudesta eli osuuskunnan määritelmästä, arvoista ja periaatteista sekä odotukset ICA:n toiminnalle osuustoiminnan vahvistajana ja edistäjänä.

Pellervo on suomalainen osuuskuntien ja muiden osuustoiminnallisten yritysten edunvalvoja, osuustoiminnan tunnettavuuden edistäjä ja osuuskuntatiedon kotipesä. Jäsenenämme on noin 190 yritystä ja yhteisöä, joissa on jäseniä noin neljä miljoonaa.

Tausta

Osuustoiminnan periaatteiden ja arvojen edellisen päivittämisen (vuosi 1995) jälkeen ihmiset, yhteisöt, yritykset ja valtiot ovat kokeneet merkittäviä muutoksia.

Osuustoiminnan periaatteita ja arvoja tulee peilata ympäröivään maailmaan ja on kyettävä myös katsomaan tulevaan. On tärkeää, että osuustoiminta on kiinni ajassa. Osuustoiminnan tulee sopeutua ja kehittyä, jotta se voi vastata muuttuvaan maailmaan ja jäsentensä tarpeisiin. Tästä hyviä esimerkkejä on, kun osuuskunnat ovat hyödyntäneet digitalisaation mahdollisuudet jäsenpalvelujen kehittämisessä ja **tehostamisessa**. Ne ovat myös ottaneet konkreettisia askeleita ympäristövastuun edistämiseksi ja edistäneet jäsentensä tietoisuutta kestävästä kehityksestä.

Nykypäivänä, kun puhutaan vastuullisesta ja kestävästä-(liike)toiminnasta korostuu myös toiminnan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden (impact) merkitys sekä sen mittaaminen. Miten vaikuttavaa osuuskuntien toiminta on suhteessa sen jäseniin tai yhteiskunnallisesti. Millaista vaikuttavuutta osuuskunnissa tulisi tavoitella?

Yhteiskunnallisen vastuun arvon lisääminen vuoden 1995 päivittämisen yhteydessä oli ajassa kiinni elämistä. Viimeisen vajaan kolmenkymmenen vuoden aikana vastuullisuuspuhe ja -teot ovat arkipäiväistyneet. Yleinen arvo- ja asennemaailma korostaa aiempaa enemmän arvopohjaisuutta.

On kirkastettava mikä on osuustoiminnallisuuden lisäarvo vastuullisuussisältöihin ja -tekoihin. Erottautumistekijänä osuustoiminnan periaatteista vastuu toimintaympäristöstä suhteessa muihin liiketoimintamalleihin on hämärtynyt. Osuustoiminnan on oltava valmis vastaamaan jatkossakin tulevaisuuden haasteisiin ja mahdollisuuksiin.

On määriteltävä periaatteisiin vastuullisuuden moninaisuus, jota osuuskunta toiminnallaan edistää. Osuuskunta kattaa toiminnassaan parhaimmillaan vastuullisuuden moninaisuuden, joka huomioi kestävä kehityksen, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, taloudellisen vastuun ja yhteiskunnallisen hyvinvoinnin.

Yhä useammat ihmiset ovat kiinnostuneet edistämään vastuullisuutta omien kuluttajavaihtojen kautta. Osuuskunnan jäsenyys, asioiminen osuustoiminnallisessa yrityksessä tai osuustoiminnallisesti tuotetun tuotteen ostaminen voivat olla aktiivinen keino suosia vastuullisesti toimivaa yritystä.

Työelämä on jo pitkään ollut murroksessa ja yksi keskeisimmistä muutoksista on arvopohjaisuuden korostuminen, mutta myös työn pirstaloituminen. Erityisesti nuoret sukupolvet, mutta myös vanhemmat työntekijät, ovat yhä enemmän kiinnostuneita työstä, joka vastaa heidän omia arvojaan ja tarjoaa merkityksellisyyttä.

Perinteisten työpaikkojen lisäksi monet etsivät vaihtoehtoisia työmuotoja, jotka mahdollistavat itsensä toteuttamisen ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen. Osuuskunta on tässä avainasemassa yhteisyrityksen muotona ja arvopohjaisena yritysmallina. Lisäksi alustalous on noussut haastamaan perinteisiä työntekemisen ja arvonluonnin malleja. Osuuskunta voi olla ratkaisemassa erityisesti tähän malliin liittyviä ongelmia.

Osuustoiminnan periaatteista keskeisimpiä ovat vapaaehtoisuus ja avoin jäsenyys, demokraattinen päätöksenteko ja jäsenten osallistuminen. Jäsendemokratian käytäntö hämärtyy helposti nykypäivän isoissa osuuskunnissa. Ajan ja tietotaidon puute rajoittaa jäsenhallinnon tehokasta omistajaohjausta, joten tämä on tärkeä periaate, jota tulee korostaa samalla huomioiden osuuskuntien vastuun jäsentensä aidossa osallistamisessa. On kiinnitettävä huomiota koulutuksen tiivistä yhteydestä jäsendemokratian toteutumiseen.

Arvot ovat onnistuessaan tekijä, joka erottaa osuustoiminnan muusta liiketoiminnasta. Osuustoiminnan eettiset arvot konkretisoituvat panostuksena sekä ihmiset ja ympäristön huomioivaan kestäväan yritystoimintaan.

1. Osuuskunnan nykyinen määritelmä

Osuuskunta on itsenäinen henkilöyhteisö, johon jäsenet liittyvät vapaaehtoisesti toteuttaakseen yhteisesti omistamansa ja demokraattisesti hallitsemansa yrityksen avulla yhteisiä taloudellisia, yhteiskunnallisia ja kulttuurisia tarpeitaan ja odotuksiaan.

Pellervon muutosesitykset:

1. Osuustoiminnan kaksoisluonne (samaa aikaan jäsenten yhteisö ja liikeyritys) on tuotava aiempaa vahvemmin esille. Osuustoimintayrityksessä tulee olla niin liiketaloudellista ymmärrystä kuin jäsensuhteen hoitamiseen ja jäsenomistajuuteen liittyvää osaamista. Tämä edistää osuuskuntien toiminnan jatkuvuutta, joka palvelee osuuskunnan omistajia kestäväällä tavalla.
2. Keskinäinen liiketoimintamalli on yksi osa osuustoimintaliikettä. Identiteetissä on huomioitava tämä myös näkökulma.
3. Määritelmän tulee sisältää termi kestävyys (tai vastuullisuus).

2. Osuustoiminnan periaatteet

Nykyiset periaatteet:

1. Vapaaehtoinen ja avoin jäsenyys
2. Demokraattinen jäsenhallinto
3. Jäsenten taloudellinen osallistuminen
4. Itsenäisyys ja riippumattomuus
5. Koulutus, oppiminen ja viestintä
6. Osuuskuntien keskinäinen yhteistyö
7. Vastuu toimintaympäristöstä

Pellervon muutosehdotukset:

1. Periaatteita ja arvoja on tarkasteltava kokonaisuutena. Esimerkiksi periaate, jossa tuodaan esille vastuu toimintaympäristöstä ja arvolistasta yhteiskunnallinen vastuu on oltava yksi kokonaisuus, joilla on yhteinen suunta. Pellervon mielestä lähtökohteisesti periaatteet ovat selkeitä eivätkä tarvitse suuria muutoksia tai lisäyksiä.
2. Osuustoimintaperiaatteita tulee muuttaa niin, että niissä mainitaan myös osuuskuntien työntekijät. Eli ei puhuta vain jäsenten tasa-arvosta ja moninaisuudesta.
3. Ehdotukset yksittäisiin periaatteisiin:
 - a. **Toisen** periaatteen selityksessä puhutaan naisista ja miehistä, tämä tulee päivittää termiin henkilöt tai jäsenet.
 - b. **Viides** periaate on laaja ja olisi syytä jakaa se kahteen erilliseen periaatteen, joista toinen koskee osuuskunnan sisäistä koulutusta ja toinen osuustoiminnan julkista edistämistä ja opetusta.
 - Jäsendemokratian todellisen toteutumisen varmistamiseksi tämä on tärkeä periaate. Osuuskuntien johtaminen (operatiivinen ja hallintoroolissa) edellyttää erityisosaamista, osuustoiminnan kaksoisluonteen tunnistamista eli liiketaloudellista että osuustoiminnan idean syvää tuntemusta.
 - c. **Kuudes** periaate osuuskuntien keskinäisestä yhteistyöstä tarkennettava vastamaan tämän päivän ja tulevaisuuden toimintaympäristöä.
 - Ylätasoista määritelmää voidaan soveltaa eri aloille ja tilanteisiin. Vain vaikutukset periaatteelle olisivat merkittävämmät, jos se sisältäisi selkeän kehotuksen osuuskuntien väliseen yhteistyöhön kaupassa ja liiketoiminnan kehittämisessä tai kehotus menestyville osuuskunnille tarjota ai-neellista ja muuta tukea uusien osuuskuntien kehittämiseen kotimaassa

ja ulkomailla. Kirjaus olisi osuustoiminnallisen solidaarisuuden ja liiketoimintamallin leviämisen ja kehittymisen kannalta hyvä.

- d. **Seitsemännen** periaatteen tulee sisältää maininta ilmastonmuutoksesta ja luontokadosta. Lisäksi sen tulee sisältää selkeämmin myös sosiaalinen vastuu. Osuuskunnan tulee kaikissa toimissaan toimia kestäväällä tavalla.
- "Kestävä kehitys" on käsitteenä laaja ja pitää sisällään sekä ilmastonmuutoksen, luontokadon että sosiaalisen vastuun. Kaikkien samankaltaisten näkökulmien mainitseminen erikseen olisi paitsi työlästä myös hankalaa, koska aina jokin saattaa unohtua. Yläkäsite toimii paremmin. Listoissa on aina vaara, että jotain jää ulkopuolelle.
 - Alueellisen elinvoimaisuuden kehittäminen tulisi olla erillisenä asiana esillä.

3. Arvot

Nykyiset arvot:

Osuustoiminnan arvot: Omatoimisuus, omavastuus, demokratia, oikeudenmukaisuus, tasa-arvo ja solidaarisuus

Eettiset arvot: Rehellisyys, avoimuus, yhteiskunnallinen vastuu ja muista ihmisistä välittäminen

Pellervon muutosehdotukset:

1. Osuustoiminnan arvojen jakaminen kahteen koriin – osuustoiminnan perusarvot ja eettiset arvot – hämärtävät osuustoiminnan arvojen omaksumista ja viestimistä. Arvojen kiteyttäminen yhdeksi kokonaisuudeksi tuo lisäarvoa.

Usean arvon listauksen lisäksi on tarvetta ylätasoiselle yhteenvedoarvolle, joka kuvaisi arvokokonaisuutta. Yksi esimerkki on kohtuullisuus. Se on osuustoimintaa kuvaava erottautumistekijä ja se ei näy riittävästi arvolistassa.

2. Monimuotoisuuden vahvistaminen ja inklusiivisuus ovat asioita, joita osuuskunnissa tulee edistää, koska ne edistävät oikeudenmukaisuutta ja lisäävät mahdollisuuksia eri ihmisryhmille. Arvojen avaavissa teksteissä tulee huomioida nämä näkökulmat.

4. Muut asiat

1. ICA:lla on merkittävä rooli osuustoiminnan periaatteiden ja arvojen tunnettuuden vahvistajana sekä kansainvälisen yhteistyön moottorina toimimisessa. On pystyttävä viestimään nykyistä vahvemmin osuustoiminnan periaatteista ja arvoista sekä osuustoiminnan uudesta ajasta.
2. ICA:n on rohkeasti innovoitava sellaista uutta, johon osuustoimintaa voidaan hyödyntää. Samalla on varmistettava, että vahvistetaan nykyisten osuuskuntien toimintaa. Aikamme tarvitsee vakautta, mitä osuustoiminta on omiaan lisäämään.
3. ICA:n tulee vahvistaa rooliaan osuustoiminnan kansainvälisen tutkimuksen edistämisessä.
5. ICA:n tulee ottaa toiminnassaan huomioon osuustoiminnan roolin ruokaketjun eri vaiheissa alkutuotannosta kuluttajan ostoskoriin.